

RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIM METODOLOGIYASI VA TEXNOLOGIYASI

Sultanova U.M.- o`qituvchi,
Nizomiy nomidagi TDPU, Toshkent, O'zbekiston.

Annotasiya

Ushbu maqolada Rivojlantiruvchi ta'limning rivojlanish tarixi, "Rivojlantiruvchi ta'lim" imkoniyatlari, ulardan foydalanish haqida ma'lumot berilgan. L.V.Zankovning ta'limni rivojlantirish tizimi keltirilgan.

Калит сўзлар: таълим, ривожлантирувчи таълим, методология, репродуктив хусусият, ўқув жараёни.

Аннотация

В этой статье представлена информация об истории развивающего обучения, возможностях «развивающего обучения» и их использовании. Приведена система развития образования Л.В. Занкова.

Ключевые слова: образование, развивающее обучение, методология, репродуктивная черта, учебный процесс.

Annotation

This article provides information on the history of developmental learning, the opportunities for “developmental learning” and their use. The system of education development by L.V. Zankova

Key words: education, developmental learning, methodology, reproductive trait, educational process.

Ta'lim mazmunini zamon talablarini inobatga olgan holda belgilashni taqozo etadi. Ta'lim mazmunini belgilashda esa ta'lim tarixi amaliy mazmun kasb etadi.

Tarixiy jihatlar: Rivojlantiruvchi ta'lim nazariyasi I.G.Pestalossi, A.Distervega, K.D.Ushinskiy va boshqalar. XX asrning 30-yillari boshlarida. L.S.Vigotskiy taraqqiyot oldida turgan va asosiy maqsad sifatida bolani rivojlantirishga qaratilgan ta'lim g'oyasini ilgari surdi. Uning gipotezasiga ko'ra, bilim o'rganish ta'limning yakuniy maqsadi emas, balki faqat o'quvchilarni rivojlantirish vositasidir.

L.S. Vigotskiyning g'oyalari voqelikning psixologik nazariyasiga asoslanib ishlab chiqilgan (A.N. Leontev, P.Ya. Galperin va boshqalar). Birinchi bo`lib - inson faoliyatining har xil turlari va shakllari sub'ekti sifatida bolaning mavqeini ko'tarish edi. Ushbu g'oyalarni amalga oshirish uchun birinchi urinishlar L.V.Zankov tomonidan boshlangan bo`lib, u 50-60-yillarda boshlang'ich maktablar uchun har tomonlama intensiv rivojlanish tizimini ishlab chiqdi.

60-yillarda rivojlanish ta'limining biroz boshqacha yo'nalishi D.B.Elkonin va V.V.Davidov tomonidan ishlab chiqilgan va eksperimental maktablar amaliyotida mujassam bo'lgan. Ularning texnologiyasi bolaning intellektual qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan.

Kontseptsianing ta'rifi: "Rivojlantiruvchi ta'lim" atamasi V.V.Davidov tomonidan pedagogik nazariya va amaliyotga kiritilgan. Rivojlantiruvchi ta'lim tushuntirish-illyustrativ usul o'rnini bosadigan yangi, faol va faol o'qitish usuli sifatida tushuniladi. Ya'ni, bu xotira ekspluatatsiyasiga emas, balki fikrlash mexanizmlarini shakllantirishga asoslangan. O`quvchilar bilimlar assimilyatsiya qilinadigan va boshqariladigan fikrlash operatsiyalarini o'zlashtirishi kerak. Rivojlantiruvchi ta'lim - bu o'qitish, uning mazmuni, usullari va shakllari bola rivojlanish qonuniyatlariga asoslanadi.

Bolaning ta'lim olishdagi pozitsiyasi: bola atrof-muhit bilan o'zaro aloqada bo'lgan mustaqil sub'ektdir. Ushbu o'zaro faoliyat faoliyatning barcha bosqichlarini o'z ichiga oladi: maqsadlarni belgilash, rejalashtirish va tashkil etish, maqsadlarni amalga oshirish va natijalar tahlili. Shunday qilib, talaba pedagogik ta'sir ob'ektidan bilish faoliyati sub'ektiga aylanadi. Ta'lim jarayoni shunday tuzilganki, uning davomida o`quvchi butun bilim siklini go'yo "boshdan kechirdi", uni empirik va nazariy bilimlar birligida o'zlashtirdi.

Rivojlantiruvchi ta'lim tamoyillari

- Boshlang'ich ta'limda nazariy bilimlarning etakchi roli printsipi.
- O'qitishning yuqori darajadagi qiyinchilik printsipi.
- Tez sur'atlarda o'rganish printsipi.
- O`quvchilarning o'quv jarayoni to'g'risida xabardorligi printsipi.

- Barcha o`quvchilarni har tomonlama rivojlantirish bo'yicha maqsadga muvofiq va tizimli ishlash printsipti.

Ta'lim jarayoni ishtirokchilari o'rtasidagi munosabatlar. O`quvchi - o'qituvchi: sheriklik, o`zaro hamkorlik. O`quvchi - o`quvchi: kollektiv va tarqatuvchi faoliyat, buning uchun zaruriy shart-sharoit dialogdir.

L.V.Zankovning ta'limni rivojlantirish tizimi.

Metodning xususiyatlari. O'quv faoliyatining asosiy motivatsiyasi kognitiv qiziqishdir. Uyg'unlashtirish g'oyasi metodikada ratsional va hissiy, faktlar va umumlashtirishlar, jamoaviy va individual, axborot va muammoli, tushuntirish va izlash usullarini birlashtirishni talab qiladi. Metodika o'quvchini turli tadbirlarga jalb qilishni, o'qitishda tasavvur, fikrlash, xotirani, nutqni boyitishga qaratilgan didaktik o'yinlardan, munozaralardan, o'qitish usullaridan foydalanishni o'z ichiga oladi.

Dars uchun majburiy talablar. 1) maqsadlar nafaqat bilim, ko`nikma va malaka balki shaxsning boshqa xususiyatlarini rivojlantirishga ham bo'ysunadi; 2) sinfdagi bolalarning mustaqil fikrlash faoliyatiga asoslangan polilog; 3) o'qituvchi va o`quvchi o'rtasidagi hamkorlik; 4) o'quvchilarning bilim faolligini namoyon qilish uchun darsda sharoit yaratish.

Darsning xususiyatlari: 1. Darsning egiluvchan tuzilishi. 2. Idrok kursi - "shogirdlardan".

3. O`quvchi faoliyatining o'zgaruvchan xususiyati: kuzatish, taqqoslash, guruhlash, tasniflash, xulosa chiqarish. Demak, vazifalarning mohiyati boshqacha: etishmayotgan harflarni yozish va kiritish, muammoni hal qilish emas, balki ularni aqliy harakatlarga, ularni rejalashtirishga uyg'otish.

4. O`quvchilarning mustaqil faoliyatining intensivligi va emotsionalligi, bu topshiriqni kutilmaganligi, tadqiqot pozitsiyasi va ijodkorligi, o'qituvchidan yordam va rag'batlantirishning ta'siri bilan ta'minlanadi.

5. O'qituvchi rahbarligidagi kollektiv qidiruv talabalarning mustaqil fikrini uyg'otadigan savollar, uyga dastlabki topshiriqlar bilan ta'minlanadi.

6. Darsda kommunikatsion vaziyatlarni yaratish, har bir o'quvchiga tashabbuskorlik, mustaqillik, ishlash usullarida tanlab olish imkoniyatini berish, o'quvchining tabiiy o'zini namoyon qilishi uchun sharoit yaratish.

Bolaning rivojlanishini kuzatish. Bolaning umumiy rivojlanish darajasini aniqlash va kuzatib borish uchun L.V.Zankov quyidagi ko'rsatkichlarni taklif qildi:
a) kuzatish; b) mavhum fikrlash - tahlil, sintez, mavhumlashtirish, umumlashtirish;
v) amaliy harakatlar - moddiy ob'ektni yaratish qobiliyati.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayeva B.S. Akademik litsey o'quvchilarining matematik tafakkurlarini rivojlantirish (umumlashtiruvchi darslar misolida): Dis. ped. fan. nom. – Toshkent: TDPU, 2002.

2. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Dis. ped. fan. nom. – T.: Buxoro davlat universiteti, 2002.

3. Aleksashina I.Yu. Педагогическая идея: зарождение, осмысление, воплощение. – СПб., 2000.

4. Oliy ta'limning davlat ta'lim standarti. Vazirlar Mahkamasining 2001 yil 16 avgustdagi 343-son [qarori](#)

5. Davidov V.V. О понятии развивающего обучения. - Tomsk, Peleng, 1995.

6. Zaharova A.M., Nekrasova T.V., Repkin V.V. Программы развивающего обучения. - Tomsk: Peleng, 1995.